

TÜRKİYE'DE ÇOCUKLARA YÖNELİK KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ POLİTİKALARI DEĞERLENDİRME ÇALIŞTAYI RAPORU

2017 - ANKARA

EDİTÖR

Esra KÖMÜR

Ali GÜNGÖR

HAZIRLAYAN

Dr. Olgun GÜNDÜZ

REDAKSİYON

Yeşim DALKILINÇ

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayın No: 10

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 05

İçindekiler

Ön Söz.....	5
Giriş.....	7
Katılımcılar.....	8

BİRİNCİ BÖLÜM

Koruyucu-Önleyici Politikalar Kapsamında Yürütülen Faaliyetler	11
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

Mevcut Durumda Yürütülen Çalışmalara İlişkin Değerlendirmeler.....	35
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Koruyucu ve Önleyici Politika/Programlara İlişkin Öneriler	37
--	----

ÖN SÖZ

Çocuklar ülkelerin güvencesi, geleceğin mimarlarıdır. Ülkemizin ilerlemesi, gelişmesi ve toplumsal refahın artması için çocuklarımızın risklerden korunmasıyla birlikte fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan sağlıklı gelişimlerinin desteklenmesi de büyük önem taşımaktadır. Çocukların sağlıklı gelişimlerinin sağlanmasında aile ve okul başta olmak üzere tüm kişi ve kurumların önemli rolleri vardır. Geleneksel aile yapısındaki değişiklikler, hızlı kentleşme, uluslararası göçler, sosyal desteğin azalması, çalışma yaşamı ve ekonomik sorunlar çocuklar üzerinde olumsuz etkilerini göstermektedir. Aynı zamanda küreselleşme olgusu ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması gibi durumlar, çocukların gelişimlerine katkı sundukları gibi ruhsal ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyebilmekte; çocuklar için olası riskleri beraberinde getirmektedir. Yasal, sosyal ve etik bir zorunluluk olarak kurumlarla birlikte, toplumdaki her bireyin, çocukların korunması konusunda üzerine düşen sorumlulukları bulunmaktadır.

Bakanlık olarak çocukların sağlıklı gelişimi ve toplumsal yaşama katılımı için ilgili kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği hâlinde önemli çalışmalar yürütüyoruz.

Bakanlığımızın hizmet önceliği her çocuğun bir aile ortamında desteklenmesidir. Bu ilkedен hareketle Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından çeşitli sosyal hizmet modelleri sunulmaktadır. Korunmaya muhtaç çocukların korunma altına alınmasına esas oluşturacak nedenin ekonomik yoksunluk olması hâlinde, ailelere "Sosyal Ekonomik Destek Hizmeti" sunularak çocuğun kendi ailesi yanında bakımı sağlanmaktadır. Öz ailesi ile yaşama imkânı olmayan çocuklar koruyucu aile yanında desteklenmekte; durumu evlat edinilmeye uygun olan çocuklar ise evlat edindirme hizmetinden faydalandırılmaktadır. Bakımı aile ortamında sağlanamayan çocukların, aile ortamına en yakın ev tipi kuruluşlarda bakımları sağlanmaktadır. Bakanlığımızca; 2017 yılı Haziran ayı sonu itibari ile çocukların toplu bakımını sağlayan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları kapatılarak aile ortamına benzeyen ve az sayıda çocuğun kaldığı çocuk evleri ve çocuk evleri sitesi modeline geçilmiştir.

Bakanlığımız suç mağduru, suça sürüklenen, sokakta ve risk altında bulunan çocuklara özgü Çocuk Destek Merkezlerini oluşturmuştur. Çocuk Destek Merkezleri; çocuğun yaş, cinsiyet ve mağduriyet durumuna göre ihtisaslaşmış sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu merkezlerde; çocuğa, yaşamını toplumsal uyum içinde sürdürebilmesi için psikososyal desteğin sağlanması ve çocuğun toplumla bütünleşmesi amaçlanmaktadır.

Bakanlığımızca sunulan sosyal hizmet ve yardımların yanı sıra Bakanlık olarak önceliğimiz; çocukları çeşitli risklere karşı korumak ve toplumun bu risklere karşı farkındalığını arttırmaktır. Bu doğrultuda çocuklara yönelik çeşitli hizmetler sunan kamu kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve üniversiteler bünyesinde bulunan çocuk koruma ve araştırma merkezlerinin de katılımıyla gerçekleştirilen "Türkiye'de Çocuklara Yönelik Koruyucu ve Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalıştayı" ile çocuklara yönelik ülkemizde uygulanan koruyucu-önleyici politika ve programların mevcut durumunu belirlemek, geliştirilmesine yönelik önerileri oluşturmak amaçlanmıştır.

Çalıştaya katılımlarından ve katkılarından ötürü değerli akademisyenlerimize, sivil toplum kuruluşu ve kamu kurum/kuruluş temsilcilerine gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Dr. Fatma Betül SAYAN KAYA

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı

GİRİŞ

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 27 Temmuz 2017 tarihinde Ankara'da "Türkiye'de Çocuklara Yönelik Koruyucu ve Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalıştayı" düzenlenmiştir. Söz konusu çalıştaya çeşitli kamu kurumlarından, sivil toplum kuruluşlarından ve üniversitelerin çocuk koruma ve araştırma merkezlerinden temsilciler katılım sağlamıştır.

Çalıştayda Türkiye'de çocuklara yönelik kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülen koruyucu ve önleyici politikalara ilişkin değerlendirme yapılması, mevcut durumda uygulanan politika ve programların etkinliğinin artırılması, kurumlar arası koordinasyonun geliştirilmesine yönelik önerilerin tartışılması, çalıştay çıktıları doğrultusunda mevcut durumda yaşanan sorunlara çözüm üretecek politika ve programların oluşturulması amaçlanmıştır.

KATILIMCILAR

KURUMU	ADI-SOYADI
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Ali GÜNGÖR
Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü	Aynur CESUR
Türk Kızılayı Sosyal Hizmetler Müdürlüğü	Ayşe ÇELİK
Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Aile ve Gençlik Merkezi	Ayşe ÖZDEMİR
Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Ayşegül KOSDİK
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	Cem VURAL
Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü	Didem YAZICI
Kalkınma Bakanlığı	Dilek OKKALI ŞANALMIŞ
İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü	Durak Erdoğan ERBAŞ
Sosyal Güvenlik Kurumu Genel Sağlık Sigortası Genel Müdürlüğü	Duygu TAŞDELEN DOĞAN
Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü	Elçin ÇAKAR TERZİOĞLU
Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma Merkezi	Esra ACAR ŞENGÜL
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Esra KÖMÜR
Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü	Faruk TEKİN
Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Ferit TOPRAK
Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim, Kültür ve Araştırma Genel Müdürlüğü	Gözde ERSOY

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Gülgün ERGİN
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Güney Yalçın ÖZCAN
Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi	H.Haluk ERDEM
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü	Hande GÜNERİ
Diyanet İşleri Başkanlığı Aile ve Dinî Rehberlik Daire Başkanlığı	Hatice KAHYAOĞLU
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Hülya YAŞAR ASLAN
Radio ve Televizyon Üst Kurulu İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı	Hüseyin Tuğrul OKTAY
Türkiye Radyo Televizyon Kurumu TRT Çocuk Kanal Koordinatörlüğü	İsmihan YILMAZ
Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Toplum Merkezi	Kamil YÜCEL
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Leyla TOPRAK
Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü	Meltem TÜRKER
Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü	Muammer AKSOY
Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Murat DERİN
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü	Mustafa ULUCİCİ
Kültür ve Turizm Bakanlığı	Muzaffer TÜRKEKİ
Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi	Müge ARTAR
Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı	Nuran KARACA

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Olgun GÜNDÜZ
Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	Osman DOĞAN
Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma Merkezi	Özcan DOĞAN
İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı	Özlem YILMAZ
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü	Pınar YILMAZ
Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü	Rabia MADAN ÖZDEMİR
Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü	Rahşan ÇİNAR
Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim, Kültür ve Araştırma Genel Müdürlüğü	Senem ASLAN
Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Televizyon Dairesi Başkanlığı	Serap ÖVÜNÇ
Türkiye Belediyeler Birliği	Süleyman ÜÇEL
Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü	Süreyya SAK
Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu	Şahin BAYZAN
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Şebnem Avşar KURNAZ
Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Şenol Demirhan
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Ümmügülsüm CANATAN
Kalkınma Bakanlığı	Yıldız YAPAR
Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü	Zeliha KARAAĞAÇ

BİRİNCİ BÖLÜM

Koruyucu-Önleyici Politikalar Kapsamında Yürütülen Faaliyetler

Adalet Bakanlığı

Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü

- Annesiyle birlikte cezaevinde bulunan 0-6 yaş grubu çocuklara yönelik kreş hizmetleri verilmekte ve eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir.
- Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, yürüttüğü hizmetlerde; suça sürüklenerek ceza infaz kurumlarına gelen çocukların kurumda buldukları süre içinde eksik veya yetersiz sosyalleşmelerine neden olan risk etmenlerini tespit etmeyi ve elde edilen veriler doğrultusunda uygun müdahalelerle çocuğun yeniden toplumsallaşma sürecini kolaylaştırmayı hedeflemektedir.
- Ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklu çocukların kurumda buldukları süreci bir değişim ve dönüşüm süreci hâline getirmek için eğitim ve iyileştirme hizmetleri, bireysel ihtiyaçlar ve kurumsal imkânlar dikkate alınarak yoğun bir şekilde sürdürülmektedir. Söz konusu çalışmalar, ülkemizin de taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi ile diğer uluslararası sözleşme ve belgeler doğrultusunda çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak planlanmaktadır. Eğitim çalışmaları; okuma yazma kurslarından örgün ve yaygın eğitime, sanatsal-sosyal ve kültürel çalışmalardan meslek edindirme faaliyetlerine kadar her alanda sürdürülmekte ve çocukların ihtiyaç duydukları psikososyal yardım ve destek çalışmalarından yararlanmaları sağlanmaktadır.
- **Psikososyal Destek ve Müdahale Programı:** Psikososyal yardım servisi tarafından çocuk hükümlü ve tutuklulara yönelik yürütülen hizmetlerin; geliştirilmesi, kapasitelerinin güçlendirilmesi çalışmaları kapsamında kurumların psikososyal yardım servisi uzmanları tarafından kurumda bulunan çocuklar ve aileleri ile infaz ve koruma memurlarına uygulanmak üzere, 7 ayrı psikososyal destek ve müdahale programı [Genel Bilgiler ve Yaklaşım İlkeleri, Kısa Grup

Çalışması, Aile Eğitimi Kılavuzu, İyiye Doğru Öfke Kontrol Programı, Cinsel İstismar ve Yaklaşım Programı, Güvenli Davranış Programı (Buradayım), İnfaz ve Koruma Memurlarına Yönelik Bilgilendirme Programı] geliştirilmiştir. Bu programlar, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğüne bağlı kurumlarda sürekli kullanılan programlar olacak şekilde yapılandırılmaktadır.

- **Personel Eğitim Programı:** Çocuk tutuklu ve hükümlülere yönelik hizmetlerin ve personel kapasitelerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi amacıyla kurumlarımızda çocuklarla çalışan yönetici, infaz ve koruma memurları ile diğer personele hizmet içi eğitimler yoluyla verilmek üzere “Personel Eğitim Programı” geliştirilmiştir. Bu programlar kapsamında; çocuklarla çalışan yönetici ve personele kurumda bulunan çocuklara yaklaşım ilkeleri, kurum içi iletişim, ekip çalışması, yönetim becerilerinin artırılması, kurum çalışma planlarının oluşturulması vb. konularda eğitimler verilmektedir.
- **Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi (BİSİS) ve Grup Liderliği:** BİSİS, her çocuk için ayrı bir durum saptamasının yapıldığı cezaevinde yürütülecek iyileştirme sürecinin planlandığı ve uygulandığı, hükümlüye özel programın yürütülmesi için gerekli iyileştirici ortamın oluşturulduğu, sürekli ölçme ve değerlendirme ile kendini denetleyen bir yapıdadır. Bu sistem; vaka temelli Bireyselleştirilmiş İyileştirme Planları’ndan oluşur. Hükümlünün kuruma kabulü, gözlem ve sınıflandırılması, kurum yaşamı, iyileştirme faaliyetleri, ailenin sürece katılımı, yönetsel uygulamalar, salıverilme süreci Bireyselleştirilmiş İyileştirme Programı’na uygun olarak yapılır.
- BİSİS kapsamında uygulanan grup liderliği ile pedagojik eğitim almış infaz koruma memurları arasından seçilen bir personel de zamanın tümünü sorumlu olduğu çocuklar ile birlikte geçirmektedir. Bu personel, sorumlusu olduğu çocuklara gündelik yaşam becerileri kazandırmak; çocukların eğitime, spora, sosyal, kültürel faaliyetlere, bireysel ve grup psikososyal destek programlarına katılımını sağlamak gibi eğitim ve iyileştirme görevlerinin yanı sıra çocuklar arasında meydana gelebilecek istismar davranışlarının (akran zorbalığı vb.) önlenmesi görevlerini de yerine getirmektedir.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

- **Geçici barınma merkezlerinde** Suriyeli çocuklara yönelik Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okul hizmeti verilmektedir.
- UNICEF ve KIZILAY ile beraber geçici barınma merkezlerinde çocuk dostu alanlar oluşturulmuştur.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

- 2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda korunma ihtiyacı içinde olduğu tespit edilen çocukların ihtiyaçlarının belirlenerek erken dönemde gerekli desteğin verilmesi amacıyla sağlık, eğitim, danışmanlık, bakım ve barınma tedbirleri tanımlanmıştır.
- Çocuk Koruma Kanununun tüm kurumlarca etkin ve verimli bir şekilde uygulanabilmesi, çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici hizmetlerin yerine getirilmesi için **2014-2019** yıllarını kapsayan **Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi** yayınlanmıştır. Çocuk koruma sisteminin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için çocukların korunmasına yönelik hizmetlerden sorumlu **il-ilçe koordinasyonları** kurulmuştur. Bu kapsamda illerde çocuk koruma alanının paydaş kurum ve kuruluşlarının illerdeki temsilcilerinden oluşan il koordinasyonlarca çocuk koruma alanına yönelik kurumlar arası işbirliği esaslı ile gerekli çalışmalar yürütülmektedir.
- Çocukların her türlü şiddetten korunması amacıyla çocuk ve aile temelli önlemleri içeren **2018-2023 Ulusal Çocuk Strateji Belgesi ve Eylem Planı** hazırlanmaktadır.
- Çocukların fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimlerini desteklemeye yönelik koruyucu ve önleyici faaliyetlerini daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamak amacıyla, çocukların gelişim dönemleri ve sorun alanlarına ilişkin eğitici, farkındalık oluşturucu ve yönlendirici bilgiler içeren **Çocuk ve Aile Rehberliği Mobil Uygulama ve Web Portalı** hazırlanmaktadır.
- Yayın hizmetlerinde ailenin ve çocukların korunması ilkesini gözeterek, ailenin bütünlüğü ve sürekliliği ile çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini destekleyecek nitelikteki **aile ve çocuk dostu yapım ve dizilerin**

teşvik edilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek üzere RTÜK ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı işbirliğinde yönetmelik çalışması yürütülmektedir.

- Ailelerin sosyal medyada çocuklarına ilişkin fotoğraf ve video paylaşımları ile çocukların duygusal, bilişsel ve psikososyal gelişimi üzerinde olumsuz etki yaratabilecek paylaşımlarının incelenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla ASPB bünyesinde **Sosyal Medya Çalışma Grubu** oluşturulmuştur. Yapılan değerlendirmeler sosyal medyanın çocukların kimlik oluşumuna etkileri, sosyal medyanın çocukların mahremiyet duygusunun gelişimine etkileri, sosyal medyada çocuklara ilişkin yapılan paylaşımların hukuksal boyutunun değerlendirilmesi, sosyal medya kullanımlarında çocukların ekonomik açıdan istismar edilmesi vb. çalışma konularını içermektedir. Sosyal Medya Çalışma Grubu tarafından **“Çocukların İnternetin Risklerinden Korunması”** kampanyası kapsamında afiş, broşür ve kamu spotu hazırlanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.
- Ülke genelinde 0-6 yaş grubu çocukların gelişimini olumsuz yönde etkileyecek içerikteki kitaplardan korunması ve ailelere uygun içerikli kitap seçimi konusunda rehberlik edilmesi amacıyla, çocuklara yönelik basılı eserler içerik yönünden incelenmekte ve uygun içerikli kitap listesi oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.
- 18 yaşından küçüklerin maneviyatında olumsuz etki oluşturacak basılmış eserler ve bu kapsamda yapılan ihbarlar incelenerek 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu kapsamında değerlendirilmek üzere “Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu” na bildirilmektedir.
- Millî Eğitim Bakanlığına bağlı pansiyon ve yurtlar ile Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı yatılı kuran kurslarında kalmakta olan çocukların psikososyal gelişimlerinin desteklenmesi, toplu yaşamanın doğasından kaynaklanabilecek olumsuz durumların önüne geçilmesi amacıyla hareketle, bu kurumlarda görev yapmakta olan personele yönelik eğitim programları planlanmıştır. Bu kapsamda, yurt ve pansiyonlarda görev yapmakta olan personele yönelik olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı personellerince eğitimler verilmeye başlanmıştır.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından, Millî Eğitim Bakanlığının (MEB), Gençlik ve Spor Bakanlığının (GSB) ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (ASPB) katkıları ve desteği ile **“Uluslararası Dijital Oyunlar Kongresi ve Dijital Oyunlar Çalıştayı”** düzenlenmiştir. Dijital Oyunlar Çalıştayı’nda farklı oturumlarda; dijital oyunların olumlu ve olumsuz yönleri ile bunların çocuk ve

gençlerin fizyolojik, psikolojik ve zihinsel gelişimleri üzerindeki etkisi tartışılmıştır. Dijital oyunlar için "koruma ve ailelere rehberlik" temalı bir oturum da Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda uzmanlar tarafından çocukları dijital ortamın risklerinden korumak için neler yapılabileceği, ailelere bu konuda nasıl rehberlik edilebileceği hususları değerlendirilmiştir.

- Çocukların ailesi yanında bakımının sağlandığı Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Hizmetinden yararlanan çocuklara yönelik **"SED Hizmetinin Etkinliğinin Arttırılması Projesi"** yürütülmektedir. Proje ile 23 ilde SED hizmetinden yararlanan çocukların ailelerinde çocuk adına farkındalık oluşturulması, akranları ile eşit fırsatlara kavuşturulması, okul dışı zamanlarını kaliteli ve verimli kullanabilecekleri ortam ve imkânlarının sunulması; akademik, sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler düzenlenerek risk faktörlerinden korunmaları sağlanmaktadır.
- Çalışan anne-babaların 0-6 yaş grubundaki çocuklarının bakımlarını gerçekleştirmek, bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla özel kreş ve gündüz bakımevleri hizmetleri yürütülmektedir. Bununla birlikte ilkokul ve ortaokul öğrenimine devam eden çocukların okul zamanlarının dışında sosyal faaliyetlerle gelişimlerinin desteklendiği özel çocuk klübü hizmeti verilmektedir. Bu kuruluşlarda %3 kontenjan ayrılarak dezavantajlı ailelerin (ekonomik güçlük yaşayan, tek ebeveynli, engelli vb.) çocuklarının ücretsiz hizmet almaları sağlanmaktadır. Ayrıca, Adalet Bakanlığına bağlı ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü veya tutukluların 0-6 yaş grubu çocuklarının cezaevi yaşamının olumsuz koşullarından bir ölçüde uzaklaştırılarak kreş ve gündüz bakımevlerinde bakılmaları, gerektiğinde korunma altına alınarak çocuk evine/çocuk evleri sitesine yerleştirilmeleri ile sosyal ve ekonomik destek hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmaktadır.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının ortak çalışması ile okul öncesi eğitim ve zorunlu eğitim kapsamında bulunan öğrencilerin servislerini kapsayan **"Okul Servis Araçları Hizmet Yönetmeliği"** kreş, gündüz bakımevleri ve özel çocuk kulüplerine devam eden çocukların taşıma faaliyetlerini de düzenli ve güvenilir hâle getirecek şekilde revize edilmiştir.
- Çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında, 81 ilde çalışmalarını yürütmekte olan **İl Çocuk Hakları Komitelerince** yıl içerisinde toplumsal duyarlılığın ve farkındalığın arttırılmasına ilişkin etkinlikler yürütülmektedir. Bu doğrultuda, 12

Haziran **Dünya Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü** kapsamında, illerde yerel düzeyde farkındalık artırmaya yönelik etkinlikler gerçekleştirilmektedir. İllerde valilerimiz veya görevlendireceği vali yardımcılarımız başkanlığında ve ASPİM sekretaryasında; ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla oluşturulan komisyonların takip ve denetiminde kurulan mobil ekipler tarafından çocukların yoğun olarak çalıştırıldığı/dilendirildiği bölgelerde alan taramaları yapılmaktadır. Yapılan alan taraması ile tespit edilen çocuklar ile ailelerine ilişkin mesleki çalışmalar yapılmakta, mevzuat doğrultusunda ihtiyaçlarına uygun sosyal hizmet modellerinden faydalanmaları sağlanmaktadır.

- 81 ilde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı il müdürlükleri bünyesinde faaliyetlerini yürütmekte olan İl Çocuk Hakları Komiteleri tarafından akrandan akrana tekniği ile **Çocuk Hakları Eğitici Eğitimleri** verilmektedir. Çocuk Hakları Eğitici Eğitimi Modülünün içerisinde **İletişim Becerisi, Duyguların İfadesi, Çocuk Hakları, Farklılıklara Saygı, Şiddeti Tanıma, Şiddetten Korunma** konuları da yer almaktadır.
- Ülkemizde kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri aracılığıyla topluma uyumlarının sağlanması ve Türk çocuklar ile Suriyeli çocuklar arasında karşılıklı diyaloga ve bilgi alışverişine olanak sağlayacak bir platformun oluşturulması amacıyla Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve UNICEF Türkiye Temsilciliği işbirliğinde **“Sosyal Uyum Programı”** düzenlenmektedir. Bu Program ile çocukların sosyal uyum problemlerini en aza indirmek, toplumdaki mevcut risk ve kaynaklarla ilgili farkındalıklarını arttırmak, haklarına uygun bir yaşam sürmelerini sağlamak ve aynı zamanda kültürler arasında karşılıklı anlayışın ve hoşgörünün geliştirilmesi hedeflenmektedir.
- Korunmaya muhtaç çocukların ailelerinin yanında yaşamlarını sürdürmeleri amacıyla geliştirilen **Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri (SED)** kapsamında yoksulluk içinde olup da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve hayatlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken kişilere kaynakların yeterliliği ölçüsünde ayni ve nakdi yardımlar ile psikososyal destek hizmeti verilmektedir. Söz konusu hizmetten kuruluş bakımından ayrılan çocuklarımız da yararlanmaktadır.
- Ailesi yanına döndürülmesi, öz ailesi yanına dönüşü mümkün olmayan çocukların ise öncelikli olarak akrabaları yanında **koruyucu aile** hizmetinden

faýdalandırılması sağlanmaktadır. Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların eğitim, okul servisi ve giyim ihtiyaçları karşılanmaktadır.

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının korunma gereksinimi olan çocuklar için öncelikli hedefi; ekonomik ve sosyal desteklerle kendi aileleri yanında bakımlarının sağlanması olup biyolojik ailesi ile yaşama imkânı bulunmayan çocukların yüksek menfaatleri gereği uzun süreli bakım modeli olan evlat edinme hizmetinden yararlandırılmaları sağlanmaktadır.
- Aile odaklı hizmetlerden yararlandırılması mümkün olmayan çocuklar ise son seçenek olarak aile yapısına en yakın olan ev sisteminde planlanan **çocuk evi** ve **çocuk evleri sitesine** yerleştirilmektedir. Hizmet dönüşümü kapsamında Haziran 2017 itibarıyla yurt ve yuva olarak adlandırılan ve ev tipi sosyal hizmet modeline uygun olmayan kuruluşlar kapatılmıştır.
- Suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklara hizmet vermek üzere **Çocuk Destek Merkezleri** oluşturulmuştur. Çocuk Destek Merkezlerinde; çocukların temel gereksinimleri karşılanmakta, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları belirlenerek gerekli müdahaleler gerçekleştirilmektedir. Merkezler; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, sokakta yaşama, madde bağımlılığı gibi ihtisas alanlarında yaş gruplarına (11-14/15-18) ve cinsiyetlerine göre ihtisaslaştırılmaktadır. Çocuk Destek Merkezlerinde; korunma ve bakım altında bulunan çocukların yaşadıkları travmanın etkilerinin azaltılması, başa çıkma becerilerinin edinilmesi, sağlıklı kişilik gelişiminin sağlanması, suç ile ilgili davranış değişikliğinin sağlanması, madde bağımlılığı tedavisinin yapılması ve kurallı yaşam becerisinin kazandırılması ile en kısa zamanda kendi ailesine döndürülmesi nihai amaç olup, ailesi yanına döndürülemeyen çocukların ise diğer sosyal hizmet modellerinden yararlandırılması hedeflenmektedir.

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü özellikle çocuk yoksulluğu ile mücadele alanında yapmış oldukları çalışmalara değinmiştir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar şunlardır;

- Okula devam oranında ciddi bir artış sağlayan **Şartlı Eğitim Yardımları** bulunmaktadır.
- 0-6 yaş grubundaki çocuklara yönelik **Şartlı Eğitim Yardımları** yapılmaktadır. Ailelere çocukların sağlık kontrollerini düzenli olarak hastanelerde yaptırımları şartıyla aylık belli bir miktar yardım yapılmaktadır.

- Babası askerde olan yoksul çocuklara yönelik yardım yapılmaktadır.
- Muhtaç durumda olan öksüz ve yetim çocuklara yönelik yardımlar bulunmaktadır.
- Millî Eğitim Bakanlığı ile koordineli bir şekilde **ücretsiz ders kitabı** yardımı yapılmaktadır.
- Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sisteminde **Vaka Yönlendirme Modülü** çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışma sayesinde vakıflarda çalışan sosyal yardım ve inceleme görevlileri haneleri ziyaret ederek kadın ve çocukla ilgili olumsuz bir durumla karşılaştıkları zaman sistem üzerinden durumu raporlayıp koordineli olan kurumlara iletebilecektir.
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile iş birliği sağlanmaktadır.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu

- İnternette çocukların karşılaştıkları olumsuzluklara karşı tedbirler alınarak **Güvenli İnternet Hizmeti** sunulmaktadır. Güvenli İnternet Hizmeti kapsamında internetteki zararlı içerikleri filtrelemeye yönelik ücretsiz olarak sunulan **Çocuk ve Aile Profili** oluşturulmuştur. Detaylı bilgiye <http://guvenlinet.org.tr> adresinden erişilmektedir.
- Çocuklara ve gençlere yönelik, internetin bilinçli kullanımı ile ilgili seminerler düzenlenmektedir.
- Millî Eğitim Bakanlığının 400 formatör öğretmenine **internetin güvenli kullanımı** konusunda eğitimler verilmiştir.
- Formatör öğretmenlere internetin güvenli kullanımı konusunda yapacakları faaliyetlerde destek olmaları için illerde şube müdürlerine de eğitim düzenlenmiştir.
- Yeşilay ile birlikte **İnternetin Bilinçli Kullanımı ve Teknoloji Bağımlılığı** çalıştayı gerçekleştirilmiştir.
- 2010 yılında **Ailelerin İnternet Algıları ve Eğilimleri Araştırması** yapılmıştır.
- İnternet ve sosyal medyanın bilinçli kullanımı konusunda broşürler oluşturulup okullara gönderilmiştir.
- 2014 yılında TRT Türkiye'nin Sesi radyosunda yayınlanan "İnternet Dünyasından" adlı programda, çocukların internette karşılaşılabileceği olumsuzluklar konusunda program yapılmıştır.

- Diyanet İşleri Başkanlığı ile birlikte internetin bilinçli kullanımı konusunda çalışmalar yapılmaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Çalışma Genel Müdürlüğü

- Çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.
- Başta en kötü biçimleri olmak üzere çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması amacıyla yönelik olarak "**Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı (2017-2023)**" hazırlanmış olup 2017 yılı itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Bu strateji, ilgili tüm tarafların katkılarıyla hazırlanmış olup hazırlık sürecinde birçok çalıştay gerçekleştirilmiştir. Programın ekinde Eylem Planı bulunmakta olup planda çocuk işçiliğini önleyerek çocukların eğitime yönlendirilmelerine ilişkin 83 adet tedbir maddesi yer almaktadır.
- **Ulusal İstihdam Stratejisi** 2014'te Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 2014-2016 döneminde toplam 219 tedbire ilişkin çalışmalarımız tamamlanmış olup 165 tedbirden oluşan 2017-2019 dönemi yeni Ulusal İstihdam Stratejisi Eylem Planı 07.07.2017 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Stratejinin eylem planında çocuk işçiliği ile mücadeleye ilişkin tedbirler yer almaktadır.
- Her yıl **12 Haziran Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü** kapsamında etkinlikler düzenlenmektedir.
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ile ortak olarak 2013'te başlatılan **Fındık Tarımında Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Projesi** bulunmaktadır. Proje, Türkiye'de mevsimlik fındık tarımında en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin sona erdirilmesine katkıda bulunma amacı taşımaktadır. Proje; Ordu, Sakarya, Düzce ve Şanlıurfa illerinde uygulanmaktadır.
- Uluslararası kuruluşlarla iş birliği içerisinde **İthal Tarım Ürünlerinde Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi ve İstihdama İlişkin İyi Uygulamaların Sürdürülmesi Amaçlı İş Birliği Pilot Projesi** yürütülmektedir. 28 ay süreli proje, tedarik zincirinde çocuk işçiliğinin önlenmesi amacını taşımaktadır. Proje; Ordu, Sakarya ve Düzce illerinde bulunan yaklaşık 1000 fındık tarlasında uygulanmaktadır.

- **Dezavantajlı Kişilerin Sosyal Entegrasyonu ile İstihdam Edilebilirliklerinin Geliştirilmesi Projesi** kapsamında çalışan çocukların ailelerine yönelik sosyal içirme haritaları oluşturulmuştur.

Diyanet İşleri Başkanlığı

Aile ve Dinî Rehberlik Daire Başkanlığı

Kurum tarafından;

- Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı personelin eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.
- **Aile Okulu** adı ile yapılan eğitimlerin içerisinde çocukların **değerler eğitimi** ve **mahremiyet eğitimine** yönelik çalışmalara yer verilmektedir.
- Sokak çocuklarına yönelik kamp faaliyetleri, korunma altında bulunan çocuklara yönelik yaz kampı düzenlenmiştir.
- Türkiye Diyanet Vakfı ile birlikte terör mağduru çocuklara yönelik yaz kampı programı düzenlenmiştir.
- Çocuk evleri/çocuk evleri sitesi ve Çocuk Destek Merkezlerinde kalan çocuklara yönelik **Etkinliklerle Değerler Eğitimi** adlı kitap çerçevesine mahremiyet ve değerler eğitimi verilmektedir.
- Koruyucu aile olma konusunda Başkanlığın görüşünün halka duyurulması amacıyla 81 ilde paneller düzenlenmiştir.
- Çocuk ihmal ve istismarına yönelik projeler gerçekleştirilmektedir.

Gençlik ve Spor Bakanlığı

Eğitim, Kültür ve Araştırma Genel Müdürlüğü

- 14-29 yaş grubundaki gençlere, önleyici politikalar çerçevesinde hizmetler verilmektedir.
- İl ve ilçelerde **gençlik merkezleri** bulunmaktadır.
- Madde bağımlılığı ile mücadele, gönüllülük, sosyal hayata katılım, doğru internet kullanımı, afet bilinci gibi alanlarda hizmetler verilmektedir.
- Bakanlığın amacı gençlerin gelişimlerine katkıda bulunmaktır.

İçişleri Bakanlığı

Emniyet Genel Müdürlüğü

- Suça sürüklenen çocuklar ile ilgili suç soruşturması yapılmaktadır.
- Çocukların zararlı alışkanlıklardan korunması için denetimler yapılmaktadır.
- Çocukların bolca vakit geçirdiği okul, park ve bahçelerde güvenlik uygulamaları bulunmaktadır.
- **Toplum Destekli Polislik Şube Müdürlüklerinin** Kalkınma Bakanlığı desteğiyle yürüttüğü bir proje olan **Çocuk ve Gençler Sosyal Koruma ve Destek Programı (ÇOGEP)** kapsamında risk altındaki çocukların topluma kazandırılması amacıyla çeşitli faaliyetler (sportif faaliyetler, kültürel faaliyetler, İŞKUR'la ortak meslek edindirme kursları, kültürel geziler) düzenlenmektedir.
- **Güvenli Okul/Güvenli Eğitim Projesi** kapsamında çocukların şiddet, madde bağımlılığı ve diğer risklere karşı güvenli bir eğitim-öğretim hayatı geçirmesini sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır.
- **Uyuşturucu ile Mücadele Şube Müdürlüklerinin** riskli bölgelerde aileleri bilgilendirmeye yönelik düzenlemiş olduğu eğitimler, seminerler, basılan broşürler ve afişler de çocuğa yönelik koruyucu-önleyici çalışmalar arasında yer almaktadır.

Jandarma Genel Komutanlığı

- Jandarma Genel Komutanlığı Asayiş Daire Başkanlığı bünyesinde kadına ve çocuğa yönelik işlemlerin tek elden yürütülmesi, koordinesi ve gelişmelerin takibi amacıyla 2012 yılında "**Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğü**" kurulmuştur. 2017 yılı itibarıyla 81 ilde İl Jandarma Komutanlıkları Asayiş Şube Müdürlükleri bünyesinde "**Çocuk ve Kadın Kısım Amirlikleri**" oluşturulmuştur. İlçe ve Jandarma Karakol Komutanlıklarında ise "**Çocuk ve Kadın Suçları İşlem Astsubayı**" kadrolanmıştır. İş ve işlemlerde öncelikle kadın astsubay görevlendirilmeye özen gösterilmektedir.
- Jandarma birimlerinde suça sürüklenen ve suç mağduru çocukların işlemleri yürütülmektedir.

- Görevli personele yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenmektedir.
- Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde vatani görevini yapan erbaş ve erlere yönelik verilen **Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi**'nde "çocuk hakları modülü" yer almaktadır. Modülün içeriğinde çocukların eğitimi ve gelişimi, çocukların katılım hakkı ve çocuk hakkı ihlalleri konuları yer almaktadır.
- Kayıp çocukların durumunun değerlendirilmesi ve kamuoyunda konu hakkında farkındalığın artırılması amacıyla 21 Nisan 2014 tarihinde **Kayıp Çocuklar Çalıştayı** düzenlenmiştir.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının **Çocuk İşçiliği ile Mücadele Eylem Planı**'nda mevsimlik tarımda, çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik paydaş kurum olarak katkı sağlanmaktadır.
- Millî Eğitim Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı arasında 22 Aralık 2016 tarihinde imzalanan **Okullarda Güvenli Ortamın Sağlanmasına Yönelik Koruyucu-Önleyici Tedbirlerin Artırılmasına İlişkin İşbirliği Protokolü** kapsamında okulların çevresinde ve açık alanlarda özellikle madde kullanımı ve zararlı alışkanlıklara yönelik suç işleyenlerin tespit edilmesi amacıyla çalışmalar yürütülmektedir.
- Avrupa Birliği Katılım Mali Yardım Aracı (IPA II) Temel Haklar Alt Alanı 2015 Yılı Programlaması kapsamında Jandarma Genel Komutanlığı tarafından **"Çocuk ve Kadın Kısım Amirliklerinin Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi"** yürütülmektedir.

Kalkınma Bakanlığı

- Genel anlamda çocuğa yönelik politikanın belirlenmesi ve yatırım programında çocuklarla ilgili projelerin onaylanması çalışmaları yürütülmektedir.
- Çocukla ilgili projeler hazırlamak isteyen diğer kurumların da projeleri Kalkınma Bakanlığı tarafından değerlendirilir.
- UNICEF, Birleşmiş Milletler kuruluşları, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların çalışmalarına gerek teknik destek sağlanmakta olup gerekse projelerin ülke önceliklerine uyması bağlamında değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı

- Koruyucu ve önleyici faaliyetler kapsamında gezici kütüphaneler oluşturulmuştur. Bunun yanısıra opera, tiyatro, bale, ve güzel sanatlar alanında da sanatsal faaliyetler yürütülmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

- Çocuklara yaşam becerilerini kazandırmayı amaçlayan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri bulunmaktadır.
- Çocukların ihmal-istismardan korunmasıyla ilgili rehber öğretmenlere eğitimler verilmektedir. Rehber öğretmenler de aldıkları eğitimlerle öğrencileri ve aileleri bilgilendirmektedirler.
- Danışmanlık tedbiri uygulamalarına ilişkin el kitabı hazırlanmıştır. Öğretmenler de bu konuda bilgilendirilmektedirler.
- Rehberlik araştırma merkezleriyle (RAM) ve engelli öğrencilerin devam ettiği özel eğitim okulları ile ilgili faaliyetler yürütülmektedir.
- Meslek danışmanlığı, kariyer danışmanlığı, bireysel psikolojik danışmanlık hizmetleri RAM'larda sunulmaktadır.
- UNICEF'le beraber Suriyeli çocuklara psikososyal destek sunmayı amaçlayan proje çalışması bulunmaktadır.
- Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, rehber öğretmenlere çocuk ihmal ve istismarını önlemeye yönelik eğitimler vermektedir.

Din Eğitimi Genel Müdürlüğü

Çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici politikalar merkezi (Genel Müdürlük) ve yerel (okul) düzeyde; öğrenci, ebeveyn, personel ve program olmak 4 farklı eksen de yürütülmektedir:

Öğrenci ekseninde;

- Genel Müdürlüğümüze bağlı okullar Bakanlık genelinde yürütülen **“Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşma Oranlarının Artırılması” “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”** gibi koruyucu ve önleyici politika araçları olan projelerde yer almakta ve

başta insan kaynağını bilinçlendirmek gibi farkındalık çalışmalarını etkin bir şekilde yürütmektedir.

- Öğrencilerin demokratik tutum ve beceriler kazandırılarak güçlendirilmesi hedefiyle çeşitli sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi, düzenlenen etkinliklerde dezavantajlı öğrencilerin öncelenmesi gibi okul temelli faaliyetler yürütülerek çocukların olumlu gelişimi desteklenmektedir.
- Okula devam oranlarının artırılmasına yönelik Din Eğitimi Genel Müdürlüğü özelinde bir eylem planı hazırlanmış olup çocukların eğitim terki, sınıf tekrarı ve devamsızlık nedenleri araştırılmakta ve bu çerçevede koruyucu önleyici çalışmalar yürütülmektedir.
- Geçici koruma altındaki çocuklara ortaokul ve ortaöğretim kademesindeki kurumlarımızda eğitim hizmeti verilmektedir.
- Terör olayları nedeniyle eğitimleri sekteye uğrayan çocuklara yönelik telafi eğitimleri düzenlenmektedir.
- **MEB parasız yatılılık ve burs hizmetinin** merkezi düzeyde sağlanmasının yanı sıra pek çok okul tarafından da aynı ve nakdi yardımlar yapılmakta, öğrenciler ve aileleri aynı ve nakdi yardım yapan kurum ve kuruluşlara yönlendirilmektedir.
- **Ebeveyn ekseninde; “Evin Okula Yakınlaşması ve Değişen Anne Baba Rollerini Projesi”**nde öğrenci velilerine; sağlıklı ebeveyn ve çocuk iletişiminin sağlanması, ebeveynlerin çocuklarının gelişim dönemlerinin özelliklerini anlamalarına yardımcı olma, etkili anne-baba rollerinin belirlenmesine yardımcı olma, öğrencilerin karşılaşabileceği sorunlara çözüm üretebilme, şiddetin her türüsü ile mücadele, madde bağımlılığı ve zararlı alışkanlıklardan korunma ve koruma yolları, çocuğun akademik olarak ailede desteklenmesi, akran zorbalığı ve siber zorbalık gibi konularda eğitimler verilmektedir.
- **Personel ekseninde;** insan kaynağının bilinçlendirilmesi, farkındalık düzeyinin yükseltilmesi amacıyla başta okul müdürleri, pansiyondan sorumlu müdür yardımcıları, rehber öğretmenler olmak üzere her yıl bölgesel olarak yapılan hizmet içi eğitimlerde bu konulara da yer verilmektedir.
- **Program ekseninde;** öğretim programları ve ders kitaplarında konu itibarı ile doğrudan yer almasa da ilgili konular çerçevesinde öğrenciler hak ve sorumluluklar bağlamında bilgilendirilmektedir, öğretim programı değerler eğitimi bağlamında güncellenmiştir.

Temel Eğitim Genel Müdürlüğü

- Temel Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülen okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurum standartları sistemi bulunmaktadır. Okulda sağlıklı ve güvenli bir psikososyal ortam sağlanmasına yönelik çalışmalar sistemin alt göstergelerinden biridir.

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü

- Çocuk Koruma Kanunu kapsamında verilen koruyucu ve destekleyici tedbirler çerçevesinde Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde bu kapsama giren öğrencilerle ilgili nakil kolaylığı sağlanmıştır. Söz konusu yönetmelikte evlat edinme hizmetinden yararlanan, koruyucu aile hizmetinden yararlanan ve korunma kapsamında olan çocukların kayıt işlemlerinde resmî makamlarca talep edilmesi hâlinde adres bilgilerinin gizli tutulması ile ilgili gerekli tedbirler alınmaktadır.
- Suriyeli öğrencilerin denklik ve nakil işlemleri yapılmaktadır. Suriyeli öğrencilere uyum ve telafi eğitimleri verilmektedir.

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

- Genel Müdürlük uhdesinde **Aile Eğitimi Kurs Programları** yürütülmektedir. Bu programlar aracılığı ile ailelerin çocukları ile etkin vakit geçirmeleri konusunda çalışmalar yapılmaktadır.
- Programlar aracılığıyla çocuğun gelişim alanları, iletişim becerileri, ergenlerde riskli davranışlar konularında aileleri bilinçlendirmek amacıyla yürütülen çeşitli kurslar düzenlenmektedir.
- 2016 yılında, toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçları dikkate alınarak başlatılmış olan "Aile Eğitimi Kurs Programı (0-18 Yaş)"nın toplumun değişen ihtiyaçlarına yönelik olarak güncellenmesi amacıyla revize ve içerik geliştirme çalışmaları 2017 yılında da devam etmiştir.
- Revizyon çalışmaları kapsamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından geliştirilmiş olan modüler yapıdaki Aile Eğitimi Programı, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü çerçeve programlarına uygun hâle getirilerek sekiz alt program oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak programlarda, hayat boyu öğrenme perspektifinde kolay erişilebilir esnek programlar oluşturulması adına toplumun çeşitli ihtiyaçlarına yönelik olarak program çeşitliliği artırılarak program saatlerinin kısaltılması planlanmıştır.

- Programların onaylanması ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile iş birliği ayrıntılarının netleşmesinin ardından program uygulama detayları belirlenerek Türkiye genelinde yaygınlaştırılacaktır.
- Yeşilay ile birlikte yürütülen **Türkiye Bağımlılıkla Mücadele** çalışmaları kapsamında okullarda eğitici olarak yetiştirilen rehber öğretmenler tarafından bağımlılıkla mücadele konusunda eğitimler verilmektedir.
- **Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı**, Suriyeli çocukların eğitim ve öğretimiyle ilgili çalışmalar gerçekleştirmektedir. Suriyeli öğrencilerin Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullara kaydının yapılması ile ilgili engeller kaldırılmış olup **geçici eğitim merkezlerinde** de kendi dillerinde eğitim almalarıyla ilgili çalışmalar yapılmaktadır.
- Ülkemizde öğrenim çağındaki Suriyeli öğrencilerin eğitime kazandırılması için Millî Eğitim Bakanlığınca özel proje ve çalışmalar yürütülmektedir. Geçici koruma altında bulunan Suriyeli öğrencilerin okullara kaydolmalarının önünde hukuki engeller kaldırılmış olup fiziki engellerin kaldırılması için yeni okul inşaatları ile kapasite artırım çalışmaları devam etmektedir.
- 2016-2017 eğitim-öğretim dönemi itibari ile geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocukların resmî okullara yönlendirilmesi kararı alınmıştır. Bu kapsamda anaokulu, birinci sınıflara kayıtlar zorunlu olup beşinci ve dokuzuncu sınıf öğrenciler resmi okullara yönlendirilmiştir. Ara sınıf öğrencilerinin de yoğun Türkçe eğitimine tabi tutularak bir üst sınıfta resmî okullara kaydedilmesi için karar alınmıştır. Bu kapsamda 800.000 tanıtıcı ve bilgilendirici broşür basılarak Suriyelilerin yoğun olduğu illere dağıtılmıştır. Türkçe öğretimi için Yunus Emre Enstitüsünün Yabancılara Türkçe Öğretimi kitap setinden 925.000 adet satın alınarak geçici eğitim merkezlerinin olduğu 20 il millî eğitim müdürlüğüne öğrenci sayısına gönderilmiştir. 2016-2017 eğitim öğretim döneminde 492.544 Suriyeli çocuğun Türkçe öğrenmesi için çalışmalar tamamlanmıştır. Ayrıca, eğitime erişimi sağlanan Suriyeli öğrencilere yönelik şartlı nakit desteği, burs, yurt (barınma), taşıma destekleri sağlanmaktadır.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

- Millî Eğitim Bakanlığının bilimsel danışma ve karar organlığını yapar.
- **Değerler eğitimi** yenilenen müfredata eklenmiştir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, radyo ve televizyonlardaki her türlü içeriği kapsayan bir mevzuat çerçevesinde hareket etmektedir. Mevzuatın bir kısmı çocuklara yönelik düzenlemeyi kapsamakta olup çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimine zarar verebilecek türdeki yayınların, reklamların ve ticari iletişim uygulamalarının çocuklara yönelik zararlarını engellemeyi amaçlamaktadır.
- Üst Kurul, çocuğun gelişimine zarar verebilecek türdeki yayınların geç saatte yayınlanmasını sağlamaktadır.
- **Akıllı işaretler**, çocuklara olumsuz örnek teşkil edebilecek yayınların önceden belirlenmesine olanak sağlamaktadır.
- **690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname** gereği Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile birlikte belirlenecek usul ve esaslara göre aile ve çocuk dostu yapım ve dizilerin teşvik edilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.
- Millî Eğitim Bakanlığı ile birlikte **medya okuryazarlığı** çalışmaları bulunmaktadır. Öğrencilerin %10'u medya okuryazarlığı dersini okullarda almaktadır.
- Çocukların medya kullanım alışkanlıklarını ölçmeye yönelik araştırmalar yapılmaktadır.
- Kamu spotlarının yayın kuruluşlarına iletilip yayınlanması sağlanmaktadır.
- Kurum bünyesinde **Çocuk ve Gençlik İhtisas Komisyonu** kurulmuştur.

Sağlık Bakanlığı

Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü

- **0-6 Yaş Grubu Çocukların Psikososyal Gelişimini Destekleme (ÇPGD) Programı:** Çocuğun ruh sağlığı ve gelişimi açısından da koruyucu ve önleyici olan programda; birinci basamakta aile sağlığı merkezlerinde, gebelik döneminden itibaren çocuk 6 yaşına gelene kadar bütüncül (biyopsikososyal) bir bakış açısıyla izlenmektedir. Çocuğa yönelik risk faktörleri tespit edildiğinde ilgili kurumlara yönlendirmeler yapılmaktadır.
- Millî Eğitim Bakanlığı ile ortak bir çalışma olan **Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Programı** kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı psikolojik

danışmanlık ve rehber öğretmenlerin teknik desteği ile sağlık personelleri travma konusunda eğitilmektedir.

- Çocuk istismarı konusunda da Türkiye genelinde illerde çocukla karşılaşan ve karşılaşma ihtimali olan tüm kurum personellerine farkındalık eğitimleri verilmektedir.
- **Çocuk ve Ergenlerde Travmaya Yaklaşım ve Önleme Programı** kapsamında da; Millî Eğitim Bakanlığı psikolojik danışmanlık ve rehber öğretmenlerinin yeterliliklerinin artırılması, becerilerinin geliştirilmesi amacıyla istismar ve istismar olgularına yaklaşım konusunda eğitim verilmektedir.
- **Otizm Eylem Planı** kapsamında **Otizm Spektrum Bozukluğu Tarama ve Takip Programı** uygulanmakta, aynı zamanda farkındalık eğitimleri verilmektedir. Aile hekimleri, çocuk psikiyatristleri tarafından otizm taraması konusunda bilgilendirilmektedir. 18-36 ay arasındaki çocuklar aile hekimleri tarafından değerlendirilmekte ve riskli bulunan çocuklar çocuk psikiyatristlerine yönlendirilerek takip zinciri oluşturulmaktadır. Çocuğa otizm tanısının konulduğu durumlarda çocuğun gelişiminin desteklenmesi için çalışmalar yapılmaktadır.
- Çocukluk çağında işitme ve görme konusunda engelliliğin önlenmesine yönelik tarama programları ve zekâ geriliğine yol açan bazı metabolik ve endokrin hastalıkların erken tanı ve tedavileri için tarama programları yürütülmektedir.
- Bebek ölümlerini önlemeye yönelik yapılan programlar da Halk Sağlığı Genel Müdürlüğünün çalışmaları arasında yer almaktadır.

Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü

- Cinsel istismara maruz kalmış çocuklara yönelik **Çocuk İzlem Merkezleri** kurulmuştur. 28 ilde açılmış olan 31 adet **ÇİM** bulunmaktadır. İlerleyen dönemlerde ÇİM'lerin sayılarının artırılması planlanmaktadır.

Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

- **Tıbbi Sosyal Hizmet Yönetmeliği** hazırlanmıştır.
- Korunmaya muhtaç ve kırılgan gruptan özellikle çocuklara yönelik tıbbi sosyal hizmet birimlerinin tüm sağlık tesislerinde yaygınlaştırılması ile ilgili çalışma yapılmaktadır.
- Sağlık tedbiri uygulamasının işlevsel bir şekilde sürdürülmesi ile ilgili çalışma yapılmaktadır.

- **AMATEM** ve **ÇEMATEM**'lerin yaygınlaştırılması planlanmaktadır.
- Çeşitli illerde hekimlerin eğitimleri gerçekleştirilmiş olup ruh sağlığı uzmanlarına madde bağımlılığı alanında etkin bir tedavi için eğitimler verilmiştir.
- Psikososyal müdahale eğitimleri gerçekleştirilmiştir.

Sosyal Güvenlik Kurumu

Genel Sağlık Sigortası Genel Müdürlüğü

- Genel Sağlık Sigortası kişilerin sağlıklarının korunmasını amaçlamakta olup oluşan sağlık harcamalarının finansmanını sağlamaktadır.
- 0-18 yaş arasındaki çocuklar hiçbir şart aranmaksızın sağlık hizmetlerinden yararlandırılmaktadır.
- Günümüzde artan kazar riski, sağlık harcamalarını da arttırmaktadır. Bu düşünceden hareketle **Ev Kazalarının Önlenmesi Sempozyumu** gerçekleştirilmiştir.
- Malnütrisyonun önlenmesi ve madde bağımlılığı üzerine çalışmalar yapılmaktadır.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

Çocuk Kanal Koordinatörlüğü

Yayıncılık, politika ve planlamalarını TV ekranından ziyade mobil ekranlardaki içeriklere yöneltmiş olan **TRT Çocuk**, koruyucu-önleyici yaklaşımın günümüzde artık yeterli olmadığından, yönlendirici faaliyetlerin de gerekliliğinden bahsetmiştir. Bu kanalın temel amacı, dijital mecralarda her yaş grubundan çocuğa yönelik içerik bulundurmak ve çocukların doğru içerikle buluşmasını sağlamaktır.

Türk Kızılayı

- Suriyeli çocuklar ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır.
- **Toplum Merkezleri Projesi** kapsamında;
- Saha ziyaretleriyle ailelerin demografik bilgileri belirlenip ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.
- Çocuklara ve ailelerine hem toplum merkezi içerisinde hem de yapılan saha

çalışmalarında temel haklar konusunda bilgilendirme yapılarak yönlendirme sağlanmaktadır.

- Farkındalık artırıcı eğitimler ve seminerler verilmektedir.
- Psikososyal açıdan destekleyici aktiviteler yapılmaktadır.
- Çocuk işçiliğine ilişkin saha çalışmaları ve odak grup görüşmeleri sürdürülmektedir.
- Akran zorbalığına ilişkin hem çocuklarla hem de ilgili çocukların eğitim görmekte olduğu okullarla görüşmeler yapılarak eğitimler düzenlenmektedir.
- **CCTE Projesi** kapsamında yapılan saha ziyaretleri ile çocukların okula devam etmeleri yönünde destekleyici ve okula devam etmeyen çocukların tespit edilerek okula yönlendirilmelerinin sağlandığı, konuya ilişkin vaka tespiti durumunda vaka müdahale planlarının geliştirildiği saha çalışmaları yapılmaktadır.
- Ailenin çocuk gelişimi konusunda bilinçlendirilmesine yönelik eğitimler verilmektedir.
- Özel eğitim ihtiyacı bulunan çocuklara ilişkin gönüllüler aracılığı ile birlikte psikososyal destek aktiviteleri sağlanmaya çalışılmaktadır.
- Suça sürüklenmiş çocuklarla ilgili vakalara ilişkin yönlendirme, bilgilendirme ve takip hizmeti sağlanmaktadır.

Türkiye Diyanet Vakfı

Kadın Aile ve Gençlik Merkezi

- KAGEM (Kadın Aile ve Gençlik Merkezi) tarafından **Koruyucu Aile Projesi** kapsamında bir kitap hazırlanarak yayınlanmıştır. Koruyucu aile olma konusunda destekleme çalışmaları devam etmektedir.
- **Koruyucu Aile Paneli** Ankara'da başta olmak üzere diğer illerde bulunan KAGEM şubelerinde gerçekleştirilmiştir.
- Ceza evlerinde mahkûm anneleriyle birlikte kalan 0-6 yaş grubu çocuklara eğitim, annelerine yönelik danışmanlık hizmeti sunulmaktadır.
- Suriyeli çocuklara yönelik hizmet veren **Sosyal Destek ve Eğitim Merkezleri** oluşturulmuştur.
- Diyanet İşleri Başkanlığı ile birlikte terör mağduru çocuklara yönelik **Diyanet Yaz**

Kampi programı düzenlenmiştir.

- **Baba Olmak Projesi** de kurumun diğer faaliyetleri arasında yer almaktadır.
- TDV KAGEM aynı zamanda **Saray Çocuk Evlerinde, Ankara Çocuk Evlerinde** ve **Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Evlerinde yaşayan** yaklaşık 90 çocukla gönüllü uzmanlar aracılığıyla çalışmalar yapmaktadır.

Türkiye Belediyeler Birliği

- Türkiye Belediyeler Birliğinin görevi belediyelerin gelişimine yardımcı olmaktır.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Türkiye Belediyeler Birliği arasında imzalanan iş birliği protokolü çerçevesinde Türkiye Belediyeler Birliğinin **ÇOGEP (Çocuk ve Gençler Sosyal Koruma ve Destek Programı) Protokolü** kapsamında belediyeleri bilgilendirmek ve yönlendirmek sorumluluğu bulunmaktadır.
- Çocuğun cinsel istismarına karşı mücadeleyi amaçlayan **Beşte Bir Projesi**'ne destek verilmektedir.

Ankara Üniversitesi

Çocuk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi

Merkezde çocuk kültürü üzerine çalışmalar ve çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Yapılan çalışmaların başlıcaları şunlardır:

- **Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi** ve **oyun kültürü** üzerine yapılan çalışmalar,
- Suriyeli çocukların Türkiye'deki uyum süreçleri üzerine yapılan çalışmalar,
- Teknoloji bağımlılığı üzerine yapılan çalışmalar,
- **Mevsimlik Tarım İşçilerinin 0-6 Yaş Grubu Çocuklarının Yaşam Halleri** konulu proje çalışması,
- Millî Eğitim Bakanlığı ve Ankara Valiliği ile birlikte **Ankara Çocuk Kültür Merkezinin** oluşturulması ve **Çocuk Dostu Şehir Projesi**'nin koordinasyonunun sağlanmasına yönelik çalışmalar,
- Anne-baba eğitimleri ve aile eğitimleri.

Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi

Merkezin temel amaçları;

- Problemleri teknoloji kullanımı ve bunun getirdiği bağımlılıklar ile farklı bağımlılıklara kadar pek çok problem yaşayan ülkemiz çocuklarının kitap okumasını sağlamak,
- “Çocuk okuru olmayan ülkenin yetişkin okuru da olamayacağı” ilkesinden hareketle okuma kültürünü erken yaşta geliştirmek,
- Çocukların zihinsel gelişimini desteklemek,
- Çocuğun ailesine ve vatanına faydalı bir birey olarak yetişmesini sağlamaktır.

Hacettepe Üniversitesi

Çocuk Gelişimi Araştırma ve Uygulama Merkezi

- Çocuğun yüksek yararıyla ilgili politikaları takip etmek, bu politikaların sonuçlarını ortaya koymak ve bu konuda öneriler geliştirmek merkezin amaçları arasında yer almaktadır.

Çalıştay’a Katılan Kurum/Kuruluşların Koruyucu ve Önleyici Çalışmalarının Sınıflandırılması

Eğitim Hizmeti Sunan Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none">• Millî Eğitim Bakanlığı
Sağlık Hizmeti Sunan Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none">• Sağlık Bakanlığı• Sosyal Güvenlik Kurumu
Aile Eğitimleri Veren Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none">• Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı• Millî Eğitim Bakanlığı• Türkiye Diyanet Vakfı• Diyanet İşleri Başkanlığı• Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi

Medya Alanında Hizmet Sunan Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Radyo ve Televizyon Üst Kurulu • Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu • Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
Kültürel Alanda Hizmet Sunan Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi • Gençlik ve Spor Bakanlığı • Kültür ve Turizm Bakanlığı • Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi
Güvenlik Hizmeti Sunan Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • İçişleri Bakanlığı
Manevi Değerler Alanında Hizmet Sunan Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Diyanet İşleri Başkanlığı • Millî Eğitim Bakanlığı
Suçta Sürüklenmiş Çocuklara Hizmet Sunan Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Adalet Bakanlığı • Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı • Kızılay • İçişleri Bakanlığı
Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Alanında Hizmet Sunan Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı • Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Geçici Koruma Altında Olan Çocuklara Yönelik Hizmet Sunan Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Kızılay • Millî Eğitim Bakanlığı • Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı • Türkiye Diyanet Vakfı • Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı • Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi
Psikososyal Destek Hizmeti Veren Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı • Sağlık Bakanlığı • Millî Eğitim Bakanlığı
Ayni-Nakdi Yardım Veren Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı • Belediyeler

Bağımlılıkla Mücadele Alanında Hizmet Sunan Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none">• Millî Eğitim Bakanlığı• Kültür ve Turizm Bakanlığı• Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı• Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu• İçişleri Bakanlığı• Sağlık Bakanlığı• Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi
Terör Mağduru Çocuklara Yönelik Hizmet Sunan Kurum/Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none">• Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı• Türkiye Diyanet Vakfı• Diyanet İşleri Başkanlığı

İKİNCİ BÖLÜM

Mevcut Durumda Yürütülen Çalışmalara İlişkin Değerlendirmeler

- Kurumlarımızın koruyucu ve önleyici politikalarda karşılaştıkları en önemli sorun koordinasyon eksikliğidir. Çözülmesi gereken temel unsur koordinasyonun sağlanmasıdır.
- İl koordinasyon bazında yapılan toplantılara paydaş kurumlarca katılım sağlanması önemli bir unsurdur.
- Koruyucu ve önleyici politikada ortak amaç kurumların değil çocuğun yüksek yararındır.
- Güvenilir bilgi ve verilere ulaşmak zordur. Kurumların verilerini paylaşabileceği ortak bir sistem oluşturulmalıdır.
- Son yıllarda psikoloji alanında yapılan en önemli çalışmalar arasında bireysel tutumları değiştirmeye yönelik yapılan çalışmaların neden kalıcı olmadığı ile ilgili yapılan araştırmalar yer almaktadır. İnsanların bireysel tutumlarını değiştirmeye yönelik çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar insanların tutumlarını değiştirmesine rağmen tutumlarda geriye dönüş gözlemlenmektedir. Kültürel ortamda ve iklimde değişiklik yapılmadığı sürece aileye ve çocuğa yönelik yapılan bireysel tutum çalışmaları kalıcı olmamakta ve fayda sağlamamaktadır. Bu sorunun nedenlerine ilişkin çalışmalar yapılmalıdır.
- Danışmanlık tedbiri uygulamasının çocuklara ne düzeyde fayda sağladığı, etkili olup olmadığı araştırılmalıdır.
- Teknolojinin çocuk bakıcısı olarak kullanıldığı günümüzde, ebeveynler çocuğun tabletlerde, televizyonlarda, telefonlarda nelerle meşgul olduğunu denetlememektedir. Çocuklara yapılan müdahale programları yetişkin eğitimleri ile koordineli olmalıdır.
- Kurumların çoğunun farklı şekillerde psikososyal müdahale programı uyguladığı görülmektedir. Psikososyal müdahale programı travmaya maruz kalmış

bireylere yönelik uygulanan bir programdır ve müdahale programının geçerliliği ve nasıl uygulanacağı çok önemlidir. Söz konusu program herkes tarafından uygulanamayacak kadar ciddi bir eğitim gerektirmektedir. Bu programların içeriğinin ve etkinliğinin değerlendirilmesi ve psikosozal eğitimlerde kurumlar arası koordinasyon önemlidir.

- Merkezden politika belirlerken ve kurumlar arası çalışmalar kurgulanırken taşrada uygulamaların nasıl yürütüleceği, kim tarafından uygulanacağı, uygulamalar yapılırken ihtiyaçların nasıl karşılanacağı araştırılmamaktadır. Sahada iş analizinin nasıl yapılacağı önemlidir.
- Çocuk karmaşık bir bütünlüğe sahiptir ve bu bütünlük sağlanamadığı zaman problemler ortaya çıkmaktadır. Çocuğun karmaşık bütünlüğünü korumak sadece tutum ve davranış değişikliğiyle değil aynı zamanda riskleri önlemek ve çocuğu yönlendirmekle sağlanır. Koruyucu-önleyici politikaların yanında yönlendirici politikaların da yer alması önemlidir.
- Günümüzde çocuk teknolojinin ciddi biçimde dönüştürüp değiştirdiği, daha iyi vakit geçirmeye odaklanmış müdahale edilmesi zor bir kavramdır. Günümüz çocuklarını geleneksel kavramlarla anlamak ve bu çocuklara müdahalede bulunmak zordur. Çocuğun ihtiyaçlarını yeniden tanımlamak, gelişen teknolojiyle birlikte karşılaştığımız farklı riskleri tanımlamak önemli bir unsurdur.
- ÇOGEP (Çocuk ve Gençler Sosyal Koruma ve Destek Programı) kapsamında gerçekleştirilen çalışmalarda yapılan gözlemlere göre aileye ve çevreye yönelik çalışma yapılmadığı sürece sadece çocuğa yönelik çalışma yapmak yetersizdir.
- Koruyucu-önleyici çalışmalar çocuğun doğumundan itibaren başlayan bir süreçtir. Bu süreçte çocuğun bakımından sorumlu kişiler başta olmak üzere çocukla muhatap olan herkes çocuğun korunmasından sorumludur. Koruyucu-önleyici politikalar çocuğun hiçbir riske bulaşmamasını amaçlamakla beraber, suç mağduru suça sürüklenen ya da risk altında bulunan çocuğa da uygulanmaktadır. Ceza infaz kurumlarında da çocuğun kuruma kabulü, ihtiyaçları, yaşitlarıyla ilişkileri, ailesi ile ilişkileri, çocuğun ihmal ve istismar durumu göz önünde bulundurularak çocuğun refahı sağlanmaya çalışılır. Çocuğun her türlü ortamda sağlığını, gelişimini, esenliğini sağlamaya yönelik yapılan bütün çalışmalar koruyucu-önleyici çalışmalar olarak değerlendirilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Koruyucu ve Önleyici Politika/Programlara İlişkin Öneriler

Koordinasyon Alanında Öneriler

- Çocuk Koruma Kanunu kapsamında koordinasyon kurulları daha etkin hâle getirilmelidir.
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında verilen tedbir kararlarına yönelik veri tabanı oluşturulmalı ve elektronik sistem üzerinden takip edilmelidir.

Görsel ve Basılı Medya Alanında Öneriler

- İnternette çocukların nelerle meşgul olduğuna ilişkin anne ve babaların bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Güvenli İnternet Hizmeti bu alanda önleyici bir tedbirdir.
- İnternete erişim iki yaşına düşmüştür. İnternette çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebilecek içeriklerle ilgili önleme mekanizmalarının yaygınlaştırılması amacıyla sivil toplum kuruluşlarının projeler üreterek Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna sunması ve bu kurumlar arasında iş birliğinin yaygınlaştırılması önemlidir.
- Bilgi teknolojiler ve İletişim Kurumu tarafından kurulan ve internet kullanıcılarının internet kaynaklı yaşadıkları problemlere karşı çözümler üretmek ve onları yardım alabilecekleri en uygun adrese yönlendirmek amacıyla faaliyete başlayan İnternet Yardım Hattı'nın bilinirliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. İnternet yardım hattına <https://internetyardim.org.tr/> adresinden erişilmektedir.
- Devletin özellikle internette yayılan ihmal/istismar içerikli sosyal medya paylaşımlarında proaktif önlem alması gerekmektedir.
- Medya okuryazarlığı eğitiminin erken yaşlarda verilmesi, anne babaların da eğitilmesi gerekmektedir.

- Ülkemizde medya okuryazarlığı derslerinin müfredatın içinde yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Sosyal medyanın doğru kullanılmasına yönelik toplum bilinçlendirilmelidir.
- Koruyucu-önleyici çalışmalarda çocuklara yönelik yayınların önemi göz ardı edilmemelidir. Çocuk kitaplarının içeriklerinin geliştirilmesine ve nitelikli yayınların yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Aile Eğitimleri Alanında Yapılacak Çalışmalara İlişkin Öneriler

- Çocuğa yönelik koruyucu-önleyici politikalarda aile temel alınmalıdır.
- Aile eğitim programlarının çocuğun gelişim özelliklerini ve ihtiyaçlarını içeren bütüncül bir şekilde oluşturulması gerekmektedir.
- Aile eğitim programlarının davranış değişikliği oluşturabilmesi için uzun süreli planlanması gerekmektedir. Bu programlar tek taraflı bilgi aktarımından ziyade karşılıklı etkileşim oluşturacak şekilde tasarlanmalıdır.
- Farklı kurumlar tarafından verilen aile eğitim programlarının içeriklerinin değerlendirilmesi ve herkesin ulaşabileceği şekilde planlanması gerekmektedir.
- Aile eğitim programlarındaki görseller Türk kültürüne uygun olmalıdır.
- Yaş gruplarına göre çocukların özelliklerini içeren broşürler ailelere posta yoluyla iletmeli ve broşürlerin herkese ulaşması sağlanmalıdır.

Diğer Öneriler

- Çocuğa yönelik politikaların duygu, düşünce, davranış boyutlarında değerlendirilmesi ve bütüncül kurgulanması önemlidir.
- Çalıştayda yönlendirici politika kavramı vurgulanmıştır. Koruyucu ve önleyici politikaların yanı sıra yönlendirici politikalara da ihtiyaç duyulmaktadır.
- Çalışmalara Çevre ve Şehircilik Bakanlığının dâhil edilmesi ve çocuk odağında şehirleşmenin değerlendirilmesi gerekmektedir.

- Kurumların yapmış olduğu proje çalışmaları ortak bir havuzda toplanmalıdır.
- Farklı kurumlar tarafından verilen psikososyal destek eğitimlerinin içeriğinin ve etkinliğinin değerlendirilmesi önerilmektedir. Travma gibi ağır bir duruma müdahaleyi amaçlayan bu eğitimler herkes tarafından verilmemelidir.
- Merkezden politika belirlenirken taşradaki uygulama adımlarının şekillendirilmesi önerilmektedir. Kurumlar arası çalışmalar kurgulanırken özellikle taşrada yürütülecek faaliyetlerin detaylı olarak planlanması, sorumlulukların net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.
- Çocuklara yönelik yapılacak çalışmalarda geleneksel yöntemlerden ziyade yaratıcı yöntemlerin belirlenmesi gerekmektedir.
- Akran liderliği odağında çalışmalar yapılmasının çocuklar için etkili bir yöntem olacağı düşünülmektedir.
- İnsan kaynağının değerlendirilmesinde sadece iş bulma odaklı olunmamalı çocukların yaşam becerilerini kazanmaları amaçlanmalıdır. Tüm bu çalışmalara proje bazlı yaklaşılmamalı genele yaygınlaştırılabilecek politikalar şeklinde bakılmalıdır.
- Çocukların enerjilerini olumlu yöne kanalize edebileceği spor salonları, gençlik kulüpleri gibi aktif yaşam mekânları tasarlanmalıdır.
- Z kuşağını ilgilendiren politika kararlarının alımında bu kuşağın da görüşüne başvurulmalıdır.

